

Justyna Cichocka

Bołdino w życiu i twórczości Aleksandra Puszkina

Acta Polono-Ruthenica 3, 397-402

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i recenzje z konkursów i festiwali poezji, wystaw, wieczornic, spotkań czy też wycieczek do miejsc zamieszkania Puszkina lub różnych muzeów jemu poświęconych.

Szeroko była komentowana w prasie wystawa „W kręgu Puszkina”, zorganizowana w Muzeum Literatury w Warszawie, często opisywano Muzeum Puszkina w Leningradzie i Moskwie, szczegółowo przedstawiano zarówno pomniki, jak i domy zajmowane przez poetę i jego rodzinę, rejestrowano wywiady z osobami związanymi z postacią Puszkina, często powracano do wsi Michajłowskoje zarówno z okazji puszkiniowskiego festiwalu pieśni, jak i pracy Muzeum. Te materiały można by określić jako szerzące, utrzymujące i powiększające kult osoby poety, jego twórczości i znaczenia. Do nich można by zaliczyć i wydawane w ciągu omawianego dziesięciolecia utwory innych pisarzy i prozaików poświęcone zarówno postaci rosyjskiego klasyka, jak też i tworzone pod jego wpływem.

W prasie polskiej były drukowane utwory poświęcone Puszkiniowi. Wśród nich znajdziemy wiersze Okudźawy, Achmadulinej, Achmatowej, Szalamowa, Rubcowa, Odojewskiego, Czykowani oraz prozę, prace teoretyczne i wspomnienia Błoka, Dostojewskiego, Zoszczenki, Leonowicza, a także wiele innych prac oraz utworów poetyckich i prozatorskich.

Justyna Cichocka
Olsztyn

Bołdino w życiu i twórczości Aleksandra Puszkina

Twórczością Aleksandra Puszkina interesuję się od dawna. Szczególnie ciekawy wydaje mi się okres „bołdinowskiej jesieni”, przez tak wielu krytyków uważany za największy fenomen w literaturze rosyjskiej. Precyzja artystyczna, niewiarygodna obfitość, genialna wręcz różnorodność wątków i form utworów, napisanych jesienią 1830 roku w, Bołdinie wyróżniły ten okres w biografii wieszczki rosyjskiego. Zdumiewający przyływ energii pisarskiej przemawia za tym, aby traktować i rozpatrywać trzy jesienne miesiące owego roku jako samodzielny etap w twór-

czości autora *Eugeniusza Oniegina*. Niedługi pobyt poety w Bołdinie do dziś intryguje puszkinistów, którzy fenomenowi „bołdinowskiej jesieni” doszukują się między innymi w atmosferze rodowej posiadłości.

Zdecydowałam się na pracę dyplomową (w seminarium magisterskim prof. zw. dr. hab. Bazylego Białokozowicza) pt. *Bołdino w życiu i twórczości Aleksandra Puszkina*. Pracę podzieliłam na trzy zasadnicze rozdziały:

1. Historia majątku rodowego w Bołdinie.
2. Twórczość A. Puszkina okresu „bołdinowskiej jesieni”.
3. Spojrzenia puszkinistów na fenomen „bołdinowskiej jesieni”.

Bołdino to wieś i majątek rodowy Puszkiców położony na wyższym brzegu rzeczki Azanka w rejonie arzamaskim byłej niżniegorodzkiej guberni. Od drugiej połowy XVI wieku nietknięte żyzne ziemie tego regionu były przyznawane na własność w nagrodę za służbę państwową szlachcicom, wyróżniającym się w służbie wojskowej oraz pod budowę cerkwi i monasterów. Karczowano i wypalano lasy, a na pozyskanych użytkach osadzano chłopów.

W dokumentach z minionych wieków nieraz można spotkać nazwisko Puszkiców. W księgach podatkowych z 1585 roku jako właściciel Bołdina figuruje Jefstafij Puszkic. Był to nietuzinkowy na owe czasy człowiek, wyróżniający się w służbie wojennej i dyplomatycznej za cara Iwana Groźnego.

W XVII wieku, w burzliwe lata „Smuty”, wielu przedstawicieli rodu Puszkiców służyło w wojsku i walczyło. Na początku stulecia posiadaczami dóbr bołdinowskich byli dalsi krewni Jefstafija Puszkica: Iwan i Fiodor Fiodorowicze, którzy z wojskami Dymitra Trubeckiego i Dymitra Pożarskiego brali udział w walkach z Polakami w latach 1611 - 1612. W nagrodę za udział w obronie Moskwy w 1618 roku Fiodor Fiodorowicz otrzymał wieś Bołdino jako dziedziczną posiadłość.

W XVIII wieku Bołdino przeszło w posiadanie przodków Aleksandra Puszkina prostej linii pokrewieństwa: od 1718 roku majątkiem zarządzał pradziad, a po nim, od roku 1740 - dziad poety. Właściciele posiadłości w XVII i XVIII wieku stale powiększali jej zasięg poprzez kupno i wymianę sąsiednich ziem. Majątek był szczególnie okazały za dziada Puszkina - Lwa Aleksandrowicza. Po jego śmierci, w pierwszych latach XIX wieku, wieś z przyległymi ziemiami została podzielona między

dwóch synów: Wasyla - stryja poety i Sergiusza Puszkina - ojca Aleksandra.

W związku z przyszłym ślubem Aleksandra Puszkina z niezwykle piękną moskiewskich salonów - Natalią Gonczarową, Sergiusz Puszkina podarował synowi część majątku wydzielając dwustu chłopów ze wsi Kistieniewo, położonej w odległości siedmiu wiorst od Bołdina. Uporządkowanie spraw darowizny wymagało niezwłocznego przyjazdu poety. Puszkina nie bardzo cieszył się na tę podróż. W liście do swojego serdecznego przyjaciela Piotra Pletniowa zwierzał się rozgoryczony słowiański poeta na kilka dni przed wyjazdem ze stolicy: „Zbliży się jesień. To moja ulubiona pora - zdrowie zwykle krzepnie - nastaje czas pracy pisarskiej. Ja zaś zmuszony jestem martwić się o posag i o ślub, który Bóg jeden wie, kiedy nastąpi. To wszystko nie bardzo pocieszające. Jadę na wieś. Czy będę tam mieć czas pracować i czy znajdę spokój wewnętrzny, bez którego niczego nie stworzę?”.

Drogę z Moskwy, około pięciuset wiorst, Aleksander Puszkina przebył w niespełna cztery dni. Do Bołdina przyjechał 3 września 1830 roku. Był w pesymistycznym nastroju i nieprzypadkowo pierwszym wierszem tej jesieni były *Biesy*, przesycone trwogą i zmęczeniem.

Przyszły właściciel dwustu kistieniewskich dusz zamierzał szybko dokonać operacji bankowych, nieodzownych dla uzyskania pieniędzy i wrócić do narzeczonej. Plany pokrzyżowały wybuch epidemii cholery i kwarantanna, przesuwające wyjazd ostatecznie na 5 grudnia. W okresie tym Puszkina mieszkał w bołdinowskim dworze, zetknął się z życiem chłopów, z folklorem tamtejszych ziem. Jedyne kontakty ze światem zapewniały mu listy od Natalii i przyjaciół.

Odosobnienie towarzyszące Puszkiniowi na wsi, z dala od salonowych intryg i problemów z przyszłym ożenkiem, miało dobroczynny wpływ na samopoczucie porty. Wrażenia z podróży i pobytu w Bołdinie odezwały się w twórczości, myślach i nastrojach autora *Eugeniusza Oniegina*. Motywy przyszłych utworów, które Puszkina nosił w swojej świadomości twórczej, dojrzały w zaciszu bołdinowskiego majątku. Wybuch epidemii cholery nie przeszkadzał poecie w pracy pisarskiej. Bliskość śmiertelnego niebezpieczeństwa wyostriła jego wrażliwość; ciągle ryzyko i uczucie wiszącej groźby tworzyły szczególny emocjonalny nastrój, budząc na każdym kroku myśl o śmierci i przeznaczeniu człowieka.

„Bołdinowska jesień” 1830 roku na trwałe wpisała się w biografii Aleksandra Puszkina. Powstały tu ostatnie rozdziały *Eugeniusza Oniegina*, pięć *Opowieści śp. Iwana Pietrowicza Bielkina*, cztery małe tragedie (*Skąpy rycerz*, *Mozart i Salieri*, *Kamienny gość*, *Uczta podczas dżumy*), poemat *Domek w Kołomnie*, *Bajka o Popie i jego parobku Jołopie*, nie dokończona *Historia wsi Goriuchino*, około trzydziestu wierszy lirycznych, liczne szkice krytyczne i eseje literackie.

Po raz drugi Puszkini odwiedził Bołdino jesienią 1833 roku i przebywał tu czterdzieści dni. Napisał w ciągu tego pobytu wstęp i dwie części *Jeźdźca miedzianego*, *Angelego*, pierwszy wariant *Damy pikowej*, *Bajkę o rybaku i rybce*, *Bajkę o śpiącej królownie i siedmiu moczach* oraz przetłumaczył ballady Mickiewicza *Czaty* i *Trzech Budrysów*. W tym okresie powstał również przepiękny wiersz liryczny *Jesień*. Trzeci pobyt w Bołdinie we wrześniu i październiku 1834 roku zaowocował bajką o złotym koguciku. W sumie Aleksander Puszkini spędził w majątku rodzinnym 165 dni. W latach czterdziestych XIX wieku dwór w Bołdinie został przebudowany. W latach sześćdziesiątych stał się on własnością bratanka poety Anatola Puszkina i należał do jego potomków do 1911 roku, kiedy to za zebrane pieniądze wykupiono cały majątek. W 1937 roku - w stulecie zgonu poety - wmurowano tablicę pamiątkową, w 1941 w centrum wsi odsłonięto pomnik Puszkina dłuta Siergieja Mierkurowa. W 1949 roku w 150 rocznicę urodzin poety dokonano uroczystego otwarcia zespołu muzealnego, w skład którego wchodzi dwór - muzeum Puszkina, park o powierzchni 8,5 ha, zagajnik „Łuczynnik” - ulubione miejsce spacerów Puszkina. Tak go nazwał poeta podczas swego pierwszego przyjazdu. Znajduje się tam słynny źródło (krynica) pompujący 12 litrów wody na minutę oraz staw o powierzchni 0,25 ha.

Oprócz działalności popularno-oświatowej (obsługa zwiedzających, wycieczek, delegacji), Muzeum prowadzi prace naukowo-badawcze. Z inicjatywy kierownictwa Muzeum i Katedry Literatury Rosyjskiej Uniwersytetu im. N. Łobaczewskiego w Gorkim (obecnie Niżnij Nowgorod) od 1969 roku odbywają się tu sesje naukowe, których dorobek systematycznie publikowany jest w kolejnych tomach pt. „Болдинские чтения”.

Bibliografia. Wybór.

- „Болдинские чтения” (1969 - 1990), Музей-заповедник А. С. Пушкина в с. Б. Болдино, Горьковский государственный университет им. Н. И. Лобачевского, Горький 1969 - 1990.
- „Болдинские чтения” (1991 - 1997), Музей-заповедник А. С. Пушкина, Нижегородский государственный университет им. Н. И. Лобачевского, Нижний Новгород 1991 - 1997.
- Болдинская осень. Стихотворения, поэмы, маленькие трагедии, повести, сказки, письма, критические статьи, написанные А. С. Пушкиным в селе Болдине Лукояновского уезда Нижегородской губернии осенью 1830 года*, сост. Н. В. Колосова, сопр. текст В. И. Порудоминского и Н. Я. Эйдельмана, предисл. и науч. консультация Т. Г. Цявловской, Горький, Волго - Вятское книжное издательство 1990, 383 ss.
- В. Авдеев, *Поездка в Болдино*, „Волжский альманах”, Горький 1949, нр 7, s. 253-255.
- Б. Баханов, *Песни села Болдина*, „Наш современник”, Москва 1973, нр 4, s. 188-189.
- В. Białokozowicz, *Boldino*, [w:] *Słownik pisarzy rosyjskich*, pod red. F. Nieuważnego, Warszawa, „Wiedza Powszechna” 1994, s. 64.
- Болдино. Осень 1830. Фото-литературная композиция*, сценарий, макет, оформление, фотоиллюстрации Е. Каччина, рассказы Э. Насибулина, Москва, „Планета” 1989, 591 ss.
- В. А. Грехнев, *Болдинская лирика Пушкина. 1830 год*, Горький, Волго-Вятское книжное издательство 1977, 192 ss.
- В. А. Грехнев, *Этюды о лирике А. С. Пушкина*, Нижний Новгород, „Волго-Вятское книжное издательство” 1991, 191 ss.
- А. Г. Гусакова, *Болдинский период в творчестве А. С. Пушкина*, под ред. Г. Н. Поспелова, Москва, „Просвещение” 1973, 303 ss.
- А. Еремин, *Пушкин в Нижегородском крае*, Горький 1951, s. 7-274.
- Записки краеведов. Воспоминания. Статьи. Документы. Хроника*, Горький, Волго-Вятское книжное издательство 1973, s. 113-139 oraz 1977, s. 120-147.
- Т. Н. Кезина, *Болдино. Путеводитель*, Горький, Волго-Вятское книжное издательство 1989, 108 ss.

- Ф. Краско, *Путеводитель по Музею-Заповеднику А. С. Пушкина в селе Большое Болдино*, Б. Болдино 1956.
- Г. В. Краснов, „Болдинские чтения”. 1969 - 1980. *Некоторые итоги*, „Болдинские чтения”, Горький 1981, s. 4-11.
- Г. В. Краснов, *Пушкин. Болдинские страницы*, Горький, Волго-Вятское книжное издательство 1984, 224 ss.
- Ю. И. Левина, *Межевые планы Болдина. Из истории некоторых экспонатов Болдинского музея-заповедника А. С. Пушкина*, „Болдинские чтения”, Горький 1981, s. 182-191.
- Ю. И. Левина, *Пушкинское Болдино*, Горький, Волго-Вятское книжное издательство 1974.
- Л. Малышкина, *Музей-заповедник А. С. Пушкина Болдино*, Горький, Волго-Вятское книжное издательство 1977, 127 ss.
- С. С. Попадюк, *К проблеме мемориализации Болдина*, „Болдинские чтения”, Горький 1994, s. 124-142.
- В. Рождественский, *Болдинская осень*, „Казахстан”, Алма-Ата 1949, t. 15, s. 12-21.
- Н. Ф. Филатов, *Болдинский памятник пушкинской поры*, „Болдинские чтения”, Горький 1979, s. 171-174.
- Н. Ф. Филатов, *Пушкинские места Нижнего Новгорода*, „Болдинские чтения”, Горький 1980, s. 179-190.
- Н. Ф. Филатов, *Пушкины и Болдино в первой половине XVII века*, „Болдинские чтения”, Горький 1986, s. 166-174.
- В. Шамшурин, *Родник в Лучиннике. Болдино*, „Волга”, Саратов 1977, nr 12, s. 155-161.

Ewa Gołębiowska
Olsztyn

„Болдинские чтения” - organ puszkinologii rosyjskiej

Badania nad twórczością literacką Aleksandra Puszkina prowadzone są w uczelniach i instytucjach naukowych nie tylko Moskwy i Petersburga, lecz także w wielu innych centrach w Rosji i poza jej granicami. Na